

УДК 336.7

**ANALYSIS OF THE LEVEL OF FINANCIAL SECURITY OF
COMMERCIAL BANKS****АНАЛІЗ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ****Martyniuk O.V. /Мартинюк О.В.***Student.*

ORCID: 0000-0003-1698-7658

*The National University of Ostroh Academy, Ostrog, Seminarska, 2, 35800**Національний університет «Острозька академія»,**м. Острог, Семінарська, 2, 35800***Demianchuk O.I. /Демянчук О.І.***PhD, professor of Finance, Accounting and Auditing Department,**The National University of Ostroh Academy / доктор економічних наук, доцент,**професор кафедри фінансів, обліку і аудиту**Національного університету «Острозька академія»*

ORCID: 0000-0003-0334-3490

*The National University of Ostroh Academy, Ostrog, Seminarska, 2, 35800**Національний університет «Острозька академія»,**м. Острог, Семінарська, 2, 35800*

Анотація. В статті автором розкрито зміст та ознаки які впливають на фінансову безпеку комерційного банку. На основі SWOT-аналізу визначено сильні і слабкі сторони у забезпеченні фінансової безпеки комерційних банків, автором проаналізовано зовнішню та внутрішню середовища ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк», а також визначено загрози щодо порушення їх фінансової безпеки. Також знайдені способи покращення функціонування кожного з банків та заходи щодо підвищення рівня їх фінансової безпеки.

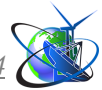
Ключові слова: комерційні банки, фінансова безпека, зовнішнє та внутрішнє середовище, SWOT-аналіз.

Постановка проблеми.

Фінансова безпека комерційних банків є одним з головних елементів фінансової безпеки країни. Якщо окремих кредитних інститутів є нестабільним це підриває довіру до усієї банківської системи. При нестабільній економіці, зростання внутрішніх та зовнішніх загроз може дестабілізувати фінансову безпеку банків. Тому головною ціллю комерційних банків є нарощення фінансового потенціалу для якісного зростання та закріплення позиції на ринку банківських послуг, дотримання правильного функціонування і сталого розвитку. Банкам для забезпечення своєї безпеки необхідні відповідні умови. У комерційних банках особливо значимими є умови ефективною та безпечною діяльності, підвищення прибутковості, зниження банківських ризиків, підтримання ліквідності, гарантованість депозитів. Подібне забезпечення повинно базуватися на певних заходах захисту банківської діяльності та протидії загрозам. Різнобічний характер цих загроз потребує системних і наукових підходів для вирішення питань безпеки комерційних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою економічної і фінансової безпеки банків та банківського сектору загалом займалися такі вітчизняні вчені, як Т. Болгар А. Єпіфанов, Ю.

Голобородько, О. Криклій, Я. Малик, М. Лисечко, Л. Стрельбицька, В. Ярочкінта інші. У своїх працях науковці досліджували суть та складові фінансової безпеки банків, також вплив внутрішніх та зовнішніх факторів в економічній безпеці банківського сектору, окремі аспекти безпеки та їх регіональні сегменти.

Питанням сутності, складових елементів фінансової безпеки на макро- та мікрорівнях присвячено численні праці таких вітчизняних та зарубіжних учених, як: С. Адаменко, О. Барановський, А. Єпіфанов, М. Зубок, С. Побережний, О. Покатаєва, Н. Шмиголь, О. Хитрін та інші. Проблеми фінансової безпеки банківської діяльності досліджували провідні зарубіжні вчені: Р.Дж. Кембелл, В. Мунтіян, Е. Уткін та інші. Проте, аналіз рівня фінансової безпеки банків в умовах поглиблення зовнішніх та внутрішніх загроз потребує подальшого дослідження.

Метою та завданням дослідження є визначення рівня фінансової безпеки комерційних банків України на основі SWOT-аналізу. Завданнями дослідження є визначення сильних і слабких сторін у забезпеченні фінансової безпеки комерційних банків на основі аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк».

Виклад основного матеріалу.

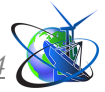
Рівень фінансової безпеки та сукупність переваг визначається тим, наскільки ефективним є банківське управління фінансовим потоком. До процесу залучення банком фінансових ресурсів з метою їх ефективного розміщення слід підходити як до системи руху наскрізного фінансового потоку, який, рухаючись від первинного джерела через взаємопов'язані структурні підрозділи банку, має збільшуватися в своїй вартості. Для досягнення найвищого результату необхідний високий ступінь узгодженості усіх функціональних підрозділів банку, через які проходить фінансовий потік, тобто інтеграція бізнес-процесів комерційного банку підвищує рівень економічної безпеки. На основі аналізу наукової літератури з питань фінансової та економічної безпеки частина дослідників поділяють загрози фінансової безпеки банку за наступними ознаками:

- цільової спрямованості загрози;
- джерела загрози;
- економічного характеру;
- ймовірності практичної реалізації загрози.

Також визначають такі основні групи загроз, які негативно впливають на банківську діяльність та ефективність:

- загрози спричинені негативними процесами, пов'язаними з трансформацією економічної, політичної, соціальної сфер;
- загрози, спричинені інституціональними проблемами, несприятливою ринковою кон'юнктурою;
- загрози, які пов'язані з етикою, порядком ведення банківської діяльності [3].

Дивлячись на вищезгадані загрози більшість науковців схиляється до класифікації загроз банківської безпеки на внутрішні та зовнішні. Класифікація внутрішніх загроз фінансової безпеки банків:

- неправомірна розтрата коштів працівниками банків;
- незаконне отримання доходу;
- зловживання реальними активами клієнтів та банку;
- перевищення повноважень в управлінні персоналом;
- внесення недостовірних даних в документи та їх підробка;
- шахрайство в бухгалтерського обліку та документації;

До зовнішніх загроз відносить:

- внутрішня і зовнішня політична та економічна стабільність;
- залежність банківської системи від джерел внутрішнього та зовнішнього фінансування [2].

До найвищих загроз банківського сектору відносять негативні явища, як:

- малу якість капіталу банку;
- кредитну політику, яка має ризики;
- недостатньо сформовану систему страхування депозитів;
- недосконалу ліквідність банківських активів;
- малий рівень кредитоспроможності підприємств реального сектору економіки;
- невідповідність діяльності банківських установ до міжнародних стандартів [1].

В вищезазначених класифікаціях не було враховано головних загроз банківській фінансовій безпеці, як:

- завелика ставка Національного банку України нереальним для реалій вимогам міжнародних фінансових організацій;

- недосконала система рефінансування Національним банком України комерційних банків;

- поганий контроль банківських установ за системою інвестиційного і кредитного портфеля за дохідністю та ризикованістю, ці фактори впливають на погіршення стану та банкрутства комерційних банків, також негативно позначається на функціонуванні банківського сектору в більшості випадків це надлишкова ліквідність.

Такий напрям має змогу понизити швидкість зростання роздрібних депозитів і може привести до тиску на внутрішні джерела фінансових фондів. Триваюче зменшення відсоткових ставок через час змусить підвищувати кредитування ризикованих позичальників, покупки акцій і боргів комерційних банків непрошеними особами, вкінці це дає всі шанси реалізувати моральні ризики та втрату репутації, конкуренція з боку сегменту кредитних спілок, ломбардів й інших фінансово-кредитних установ.

Для комплексного оцінювання загроз які є наявними в банківських установах та визначення їх категоризації ознак часто використовується SWOT-аналіз. SWOT-аналіз є доречним в оцінці поточних станів фінансової безпеки банку, також дозволяє виявити загрози. У фінансовій безпеці сильними сторонами банку є позитивні умови, слабкими сторонами - негативні умови у вигляді загроз, можливостями - позитивні умови здійснення фінансової діяльності, загрозами - негативні чинники які мають вид зовнішніх загроз у фінансовій безпеці. При використанні SWOT-аналізу в процесі визначення рівня

і загроз фінансовій безпеці потрібно знати, що головні загрози виникають, коли негативний розвиток ситуації в зовнішньому середовищі банку накладається на слабкі сторони його механізму забезпечення фінансової безпеки, у таких випадках має місце кумулятивний ефект. Більші потенційні можливості забезпечення належного рівня фінансової безпеки банку стають результатом наявності і сукупної дії позитивних чинників зовнішнього середовища і сильних сторін самого механізму забезпечення безпеки.

Банки працюють в змінних умовах, які є постійними, такі умови охарактеризують його середовище. Аналіз цього середовища зводиться до спостереження в змінах макросередовища. Цей аналіз проводять з метою оцінки ринку та отримання інформації про нові можливості, також потенційні проблеми й загрози, з якими може зіткнутися банк. Необхідно зробити аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк», використовуючи метод SWOT-аналізу (табл. 1, 2, 3).

Таблиця 1 - SWOT-аналіз ПриватБанку

Сильні сторони (S)	Можливості (O)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Лідируючі позиції на банківському ринку. ▪ Висококваліфікований персонал. ▪ Високий рівень банківського сервісу. ▪ Досвід роботи на ринку. ▪ Широкий асортимент запропонованих послуг. ▪ Наявність в банку власного програмного забезпечення ▪ Система підвищення кваліфікації персоналу. ▪ Широка мережа філій в Україні і за кордоном 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Збільшення частки ринку ▪ Позитивні оцінки міжнародних рейтингових агентств. ▪ Наявність тісних контактів із іншими організаціями ▪ Застосування кращих практик закордонного досвіду
Слабкі сторони (W)	Загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Висока вартість повернутих ресурсів для іпотечного кредитування і низька привабливість кредитування для населення з низьким рівнем доходу через високу вартість кредитів ▪ Низька зацікавленість звичайних співробітників в розвитку банку. ▪ Плинність кадрів на низьких посадах. ▪ Незалучення працівників до процесу прийняття стратегічних рішень, розробки цілей, бізнес-процесів ▪ Стресовий характер роботи ▪ Посередні показники лояльності персоналу, негативне сприйняття співробітниками деяких мотиваційних факторів 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Розширення регіональних банків. ▪ Зростання інфляції та процентних ставок на кредити та депозити, збільшення фінансової кризи ▪ Високі темпи зростання не тільки об'ємів кредитування, але і ризикованості даних операцій. ▪ Поліпшення на ринку позицій конкурентів. ▪ Занепад економічної активності споживачів банківських послуг ▪ Низька платоспроможність населення. ▪ Підвищення вартості і зменшення попиту на банківських послуги. ▪ Несприятлива політична картина навколо банку, участь банку в гучних скандалах та судових справах

Авторська розробка на основі джерела [5]

За даними, які відображені у таблиці 1, ми спостерігаємо, можливості та варіанти застосування сильних сторін, а також можливостей для розробки стратегій банку, також слабкі сторони і зовнішні загрози, які можна нейтралізувати в міру можливостей.

Поле SO (відповідно до табл. 1.1) має потребу в стратегії підтримки і розвитку сильних сторін банку в напрямку реалізації шансів зовнішнього оточення, таких як:

- В ПриватБанку є велика кількість партнерів, за час свого існування він зарекомендував себе на ринку, також серед споживачів. Але не буде зайвим створення та проведення різноманітних заходів для популяризації банку серед молоді, в категорії від 6 до 17 років (користувачі Картки Юніор). Для підвищення лояльності клієнтів протрібно розробити план з більш вигідними умовами чим у конкурентів. Це можна втілити в реальність за допомогою цінкових й нецінових змін.
- ПриватБанк має власний мобільний додаток «Приват 24». З допомогою цього додатку можна провести мікро-заходи та інформувати про нові вдосконалення та послуги від ПриватБанк.

Поле ST (табл. 1) має підхід з використанням сильних сторін з метою зменшення та пом'якшення загроз зовнішнього середовища, таких як:

- ПриватБанк має велику чисельність спеціалізованих співробітників, але час не стоїть на місці знання потрібно постійно оновлювати. Тому, необхідно проводити оновлення знань співробітників для кращого процесу обслуговування клієнтів та відпрацювання нових заперечень при продажу;
- Впродовж часу економічна активність клієнтів банку може стати меншою. Тому для більшої зацікавленості можна ввести заходи для стимулювання економічної діяльності, такі як: збільшення депозитних ставок і оптимізувати системи кеш-беку;
- Також потрібно тримати конкурентні позиції на ринку, це робитиметься для того, щоб утримати клієнтів та їх цікавість до банку.

Поле WO (табл. 1) надає передбачення у розробці стратегій подолання слабостей підприємства за рахунок можливостей зовнішнього середовища, до них входять:

- розробка та введення системи нематеріального заохочення працівників банку;
- створення та організація корпоративних заходів;
- надання більшого соціального пакету, та об'єднання системи премій й інших матеріальних заохочень.

Втлика вартість повернутих ресурсів іпотечного кредитування говорить про неефективний поділ і позиціонування послуги на ринку. Необхідно провести додаткові дослідження й дивлячись на результати здійснити репозиціонування і ресегментування цієї послуги на ринку.

Поле WT (табл. 1) дозволяє передбачити стратегії подолання загроз та усунення слабостей підприємства:

Як бачимо навіть таке велике підприємство незастраховане від переліку усіх теперішніх та майбутніх зовнішніх загроз. Тому, особливо в умовах всесвітньої незакінченої нами війни з країною агресором необхідно розробити чіткий план і алгоритм репозиціонування, реструктуризації, перегляду

кадрової, асортиментної і цінової політики, за умов погіршення економічної ситуації або настання, гіперкризи.

Наступним проведемо SWOT-аналіз АТ «КРЕДОБАНК» (табл. 2).

Банк пропонує сучасні фінансові рішення, керуючись потребами своїх клієнтів. Зосереджує увагу на обслуговуванні роздрібних клієнтів і підприємств малого й середнього бізнесу з підтримкою потужного акціонера, який є найбільшим банком Польщі, також професійності працівників. Він розраховує на довгострокову співпрацю і взаємну лояльність у відносинах з клієнтами та працівниками.

АТ «Кредобанк» є найбільшою польською інвестицією в банківську систему України та найзначнішим інвестиційним проектом польського капіталу в нашій державі. Банк впроваджує нові технології та має європейські стандарти якості обслуговування клієнтів, збільшує спектр фінансових послуг, динамічно реагує на ринкову кон'юнктуру і має наміри налагодити довгострокові відносини зі своїми клієнтами.

Таблиця 2 - SWOT-аналіз АТ «Кредобанк»

Сильні сторони(S)	Можливості(O)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ лідерство у Західній Україні; ▪ лідерство в іпотечному та автокредитуванні; ▪ приналежність до Групи РКО "Bank Polski"; ▪ широка диверсифікація бізнесу між сегментами та продуктами; ▪ відділення в усіх регіонах України; ▪ імідж одного з найнадійніших банків; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ зростаюче сприйняття клієнтами самообслуговування/online-сервісів; ▪ зміна структури банківського сектору, низька активність частини іноземних банків; ▪ розвиток галузей, що є економічними лідерами, за рахунок інвестицій; ▪ Відновлення економіки; ▪ низька заборгованість фізичних осіб, збільшення реальних заробітних плат;
Слабкі сторони(W)	Загрози(T)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ мала кількість продуктів на клієнта, низька величина активів на працівника; ▪ неефективність архітектури програмного забезпечення та устаткування; численні прогалини. ▪ неоднорідна або низька якість сервісу; ▪ Малий розмір в активах/кредитах до розташованих вище банків; ▪ слабка присутність в корпоративному сегменті та найбільших містах; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Загострення політичного конфлікту; ▪ юридичні зміни, що стосуються банків; ▪ сегментоване зростання конкуренції; ▪ зниження попиту на банківські послуги; ▪ технологічні зміни; ▪ процеси злиття та поглинання в банківському та страховому секторах, що збільшує різницю між лідерами;

Авторська розробка на основі джерела [6]

У таблиці 2 бачимо, що сильні сторони банку відображають якість його роботи та успіхи на фінансовому ринку. До сильних сторін можна віднести наявність широко спектру диверсифікованих банківських послуг, висококваліфікований персонал з глибокими знаннями у сфері економіки, фінансів та інформаційних технологій, підтримку іноземного акціонера, визначеність бренду та кольорової гама, знання марки, співпрацю зі страховими агентами, партнерські програми, присутність в агросфері як одній з найперспективніших в Україні.

Слабкими сторонами є відсутність характерних особливостей та якостей, притаманних іншим банкам, що ставлять банк у несприятливе становище. Слабкі сторони АТ «Кредобанк» полягають у невикористанні всіх потужностей щодо проведення банківської діяльності і залучення потенційних клієнтів, що приводить до неотримання максимально можливого прибутку; відносно малій кількості відділень і банкоматів; непоширеній мережі філій; великій кількості документів, що вимагаються від клієнтів; нижчій швидкості прийняття кредитних рішень порівняно з конкурентами.

Особлива увага приділяється зовнішнім можливостям, загрозам ринку, що не залежать від банку. Використання сприятливих обставин може привести до отримання переваг, серед яких: збільшення частки ринку, завоювання нових географічних територій, зміцнення репутації, залучення коштів населення і збільшення попиту на кредитні продукти, використання інновацій і технологій для розроблення нових продуктів та послуг.

Зовнішніми загрозами є податковий тиск, законодавчі зміни, регулювання з боку НБУ, велика кількість конкурентів, зокрема банків які мають іноземний капітал, політична й економічна нестабільність у країні, уповільнення ринку і зменшення попиту на банківські послуги.

Наступним банком для складання SWOT-аналізу є ПАТ «Райффайзен Банк» (табл. 3).

Таблиця 3 - SWOT-аналіз «Райффайзен Банк»

Сильні сторони(S)	Можливості (O)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Накопичений багаторічний досвід роботи в банківській сфері діяльності; ▪ Близькість до транспортних магістралей ▪ Наявність кваліфікованого персоналу, що має досвід роботи в даній області; ▪ Добрі ділові зв'язки зі споживачами послуг, матеріалів і комплектуючих; ▪ Зручне місце розташування банківських філій; ▪ Забезпеченість банку всіма необхідними комунікаціями; ▪ Висока якість послуг, що відповідає європейському рівню. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Попит на всі запропоновані послуги в банку в Україні досить високий і має стійку тенденцію до збільшення; ▪ Поширення електронних платежів; ▪ Підтримка з боку міських органів влади дій банку по збільшенню обсягів виробництва послуг; ▪ Збільшення об'єму інвестування в маркетинг для більш ефективного розповсюдження реклами
Слабкі сторони(W)	Загрози(T)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Низька зацікавленість працівників банку в його розвитку; ▪ Нерозподілений прибуток (непокритий збиток); ▪ Непрогнозовані ризики; ▪ Ротація кадрів; ▪ Недостатній рівень розкриття фінансових звітів компанії та відсутність їх аналізу; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Складність повернення прострочених кредитів; ▪ Загальна недовіра населення банкам; ▪ Вихід на ринок нових конкурентів; ▪ Нестабільна політична ситуація; ▪ Несприятливі демографічні зміни; ▪ Зміна податкового законодавства і знецінення гривні; ▪ Недостатньо сформований ринок банківських послуг.

Авторська розробка на основі джерела [7]

Райффайзен Банк (раніше Райффайзен Банк Аваль) є комерційним банком в Україні. Зареєстрований 27 березня 1992 року, а з 2006 року є дочірньою компанією австрійського Райффайзен Банк Інтернаціональ. У 2015 році Європейський банк реконструкції та розвитку придбав 30% акцій Райффайзен Банку Аваль, збільшивши капітал. Райффайзен Банк Інтернаціональ має частку в банку 68,26%.

Визначені сильні та слабкі сторони банку, можливі загрози дають підставу вказати, що банку потрібно приділити більшу увагу маркетингу, для більш ефективного розповсюдження реклами, також приділити увагу електронним платежам, а підтримка органів влади зіграє велику роль, тому що банк вийде на збільшення обсягу виробництва.

На рахунок загроз банку потрібно передбачати усі можливі фактори наперед, щоб як найшвидше справитися з ними, це заощадить затрати та завоює більшу довіру у клієнтів.

Висновки.

Аналіз рівня фінансової безпеки на прикладі трьох банків, на основі SWOT-аналізу, забезпечив чітке визначення чинників й загроз у фінансовій безпеці цих банків. Комплексний підхід до визначення, аналізу та оцінки чинників, загроз фінансовій безпеці банківського сектору національної економіки дає змогу підвищити якість управління досягненням її належного рівня, й стимулюватиме повне використання позитивних чинників її забезпечення та утримає банківську сферу від численних негативних чинників.

З отриманих даних бачимо, які є варіанти використання сильних сторін та можливостей в розробці стратегій банків, також слабкі сторони та зовнішні загрози які можливо нейтралізувати.

Дивлячись на ситуацію «ПриватБанку» бачимо, потребу стратегії підтримки і розвитку сильних сторін в напрямку реалізації шансів зовнішнього оточення. Потрібно проводити оновлення знань працівників банку для кращого процесу обслуговування клієнтів. Для утримання клієнтів та їх зацікавленості банком, необхідно тримати конкуренцію на ринку. Також потрібне введення та оптимізація системи нематеріального заохочення співробітників.

АТ «Кредобанк» потрібно внести свої характерні особливості, щоб виділятися серед конкурентів, також збільшити потужності щодо проведення банківської діяльності. Потрібно збільшити кількість відділень та банкоматів, збільшити швидкість прийняття кредитів.

«Райффайзен Банк» має спрямувати увагу на маркетинг, щоб банк був більш впізнаним, також налагодити електронні платежі до сучасних умов так як у 21 столітті більша частина людей звикли до сучасних технологій. Аналізувати усі фактори загроз, щоб в короткий час справитися з ними, це зекономить затрати банку та завоює довіру клієнтів.

Література.

1. Бріштелев А. Теоретико-методологічні основи економічної безпеки банківської системи. *Банківський вісник*. 2009.

2. Якуб'як І. М. Сучасні загрози фінансової безпеки комерційних банків України та методи їх управління. *Науковий огляд*. Том 7. № 6 (2014). URL.: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/257>
3. Букін С. Безпека банку. *Банківські технології*. 2003.
4. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економічне прогнозування*. 2006. №1. С. 7-32.
5. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. URL.: <https://privatbank.ua/>
6. Офіційний сайт АТ «Кредобанк» [Електронний ресурс]. URL.: <https://kredobank.com.ua/>
7. Офіційний сайт «Райффайзен Банк» [Електронний ресурс]. URL.: <https://raiffeisen.ua/>

Abstract. *In the article, the author reveals the content and features that affect the financial security of a commercial bank. Based on the SWOT analysis, the author identifies the strengths and weaknesses in ensuring the financial security of commercial banks, analyzes the external and internal environments of PJSC CB "PrivatBank", JSC "KREDOBANK" and "Raiffeisen Bank", and identifies threats to their financial security. The ways to improve the functioning of each of the banks and measures to increase their financial security are also found.*

Key words: *commercial banks, financial security, external and internal environment, analysis.*

Translated with www.DeepL.com/Translator (free version)

Науковий керівник: Дем'янчук Ольга Іванівна, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку і аудиту Національного університету «Острозька академія».

Стаття відправлена 19.02.2023.

© Мартинюк О.В